

ARTETERAPIA

Od rozważań nad teorią do zastosowań praktycznych

Redakcja: Wiesław Karolak, Barbara Kaczorowska

Redakcja naukowa
prof. dr hab. Wiesław Karolak
dr Barbara Kaczorowska

Recenzent
prof. dr hab. Wiesława Limont
UMK w Toruniu

Projekt okładki
Joanna Niekraszewicz

Korekta
Iwona Cłapińska

© Copyright by Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi
Łódź 2011

ISBN 978-83-7405-517-8
Wydanie pierwsze

Skład DTP
Monika Poradecka

Druk
Sowa-Druk na Życzenie
www.sowadruk.pl
tel. 022 431-81-40

Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi
90-222 Łódź, ul. Rewolucji 1905 r. nr 64
tel./fax (42) 63 15 908; 63 15 926
wydawnictwo@ahelodz.pl
www.wydawnictwo.ahelodz.pl

Spis treści

Słowo wstępne.....	9
Rozdział 1. Rozważania ogólne	
<i>Andrzej Kowal, Grażyna Borowik</i> Arteterapia w medycynie i edukacji	15
<i>Krzysztof Klajs</i> Zdrowie, choroba i kreatywność.....	21
<i>Joanna Gładyszewska-Cylulko</i> Miejsce arteterapii w pracy pedagoga specjalnego	29
<i>Mateusz Wiszniewski</i> Terapie ekspresyjne w edukacji, profilaktyce i rozwoju osobistym – podstawy teoretyczne i przykłady praktycznego zastosowania	41
<i>Maja Stańko</i> Arteterapia z rodziną – podstawy teorii i praktyki	61
<i>Kamila Lasocińska</i> Wzbogacanie jakości codziennych doświadczeń poprzez refleksję nad własną biografią.....	75
<i>Beata Słomczewska-Molnar</i> Arteterapia wobec kultury popularnej, czyli na co jesteśmy skazani – kicz czy odrzucenie.....	85

Katarzyna Salamon

O sztuce osób chorujących psychicznie. Czy artysta powinien być osobą zdrową psychicznie? 101

Ewa Grudziewska, Agnieszka Lewicka

Skuteczność arteterapii w pracy z nieletnimi z młodzieżowych ośrodków wychowawczych 111

Rozdział 2. Dziedziny arteterapii

Muzyka

Elżbieta Masiak

Metody diagnozy i ewaluacji w procesie muzykoterapii improwizacyjnej 125

Klaudia Kukielczyńska-Krawczyk

Metody oceny relaksacyjnego oddziaływania muzyki 135

Katarzyna Ruda

Percepcja dzieła muzycznego w sferze emocjonalnej u muzyków i niemuzyków (aspekt wyobraźniowy) 147

Anetta Pasternak

Terapeutyczne aspekty metody rytmiki w pracy z uczniem ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (ryzyko dysleksji rozwojowej) na etapie edukacji wczesnoszkolnej 161

Krzysztof Browarny

Muzykoterapia a coaching – muzyka i jej elementy w procesie dążenia do oczekiwanych zmian 175

Agnieszka Szymajda

Spotkania w muzycznej przestrzeni – refleksje nad działalnością artystyczną w zespole wokalnym dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną..... 185

Teatr i taniec

Anita Stefańska

Teatroterapia osób z niepełnosprawnością intelektualną – od teoretycznych założeń do empirycznych egzemplifikacji 193

Edyta Nieduziak
Od dramy i psychodramy po teatr i teatroterapię – z rozważań
nad teorią i praktyką zastosowania teatru w terapii..... 215

Joanna Cieślukowska
Teatr w procesie edukacji kulturalnej i adaptacji społecznej
dzieci niewidomych – historia pewnego projektu 229

Anna Glińska-Lachowicz
Resocjalizacja przez choreoterapię – szansa czy porażka? 237

Literatura

Wita Szulc
Biblioterapia. Problem efektywności 251

Sławomir Krzyśka
Filozofia pisania tekstów literackich dla dzieci w kontekście terapii
przez sztukę 263

Szymon Góralczyk
Poezjoterapia w dysfunkcjach narządów ruchu 273

Sztuki wizualne

Bernadeta Didkowska
Znaczenie rysunku spontanicznego dla prawidłowego rozwoju dziecka..... 283

Grażyna Szabelska
Diagnostyczna funkcja terapii sztuką: zastosowanie analizy rysunku rodziny
w procesie wczesnego rozpoznawania dziecka krzywdzonego
w środowisku rodzinnym 297

Anna Kamyszek
Terapia z duchem czasu – miejsce fotografii w procesie terapeutycznym 315

Karolina Siodmiak
Dialogowy portret kobiety w fototerapii..... 323

Katarzyna Ziółowicz
Ceramika jako forma arteterapii..... 335

Rozdział 3. Edukacja arteterapeutów

Paweł Cylulko

Muzykoterapeuta – rozważania na temat specyfiki zawodu 347

Krzysztof Stachyra

Projekt systemu kształcenia i certyfikacji muzykoterapeutów w Polsce 357

Bogusława Gontarz, Karolina Romanowska

Pasja kluczem postępu 365

Rozdział 4. Projekty, warsztaty, działania

Wiesław Karolak

Projekt arteterapeutyczny, projekt edukacyjny, projekt artystyczny 377

Dorota Gołąb, Arkadiusz Spychała

Formy arteterapii realizowane na terenie

Wielkopolskiego Centrum Onkologii 385

Jolanta Łysakowska

Projekt arteterapeutyczny w służbie rozwoju i upowszechniania form aktywnej integracji. (Część projektu realizowana przez

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Będzinie) 391

Kamila Lasocińska

Warsztat biograficzny pt. *Smakowanie życia – wzbogacanie jakości*

życiowych doświadczeń 397

Barbara Kasprzak

Przemiana – impresje z praktyki arteterapeutycznej..... 407

Słowo wstępne

Prezentowana publikacja jest zbiorem rozważań naukowych, opisów procesów i rezultatów działań arteterapeutycznych otrzymanych od uczestników III Międzynarodowej Konferencji Szkoleniowo-Naukowej *ARTETERAPIA w medycynie i edukacji*. Wymieniona konferencja to bardzo ważne wydarzenie w kształtującej się historii polskiej terapii przez sztukę, a materiały zamieszczone w tej publikacji to dokument obrazujący stan refleksji o polskiej arteterapii.

Kilka słów o historii konferencji.

W listopadzie 1999 roku odbyła się w Łodzi I Ogólnopolska Konferencja Szkoleniowo-Naukowa *Znaczenie arteterapii w psychiatrii polskiej*, której udokumentowaniem było wydawnictwo Polskiego Komitetu Międzynarodowego Stowarzyszenia Wychowania przez Sztukę (InSEA, 2000).

W 2007 roku zespół związany z pierwszą konferencją, poszerzony o przedstawicieli Stowarzyszenia Arteterapeutów Polskich KAJROS, zrealizował II Ogólnopolską Konferencję Szkoleniowo-Naukową pt. *ARTETERAPIA w medycynie i edukacji*, której udokumentowaniem było wydawnictwo – monografia wydana przez Wyższą Szkołę Humanistyczno-Ekonomiczną w Łodzi (WSHE, 2008).

Tak konferencja, jak i monografia *ARTETERAPIA w medycynie i edukacji* stanowiąca zbiór artykułów, rozważań i opisów warsztatów spotkały się z bardzo pozytywnym echem ze strony naukowców, teoretyków i praktyków arteterapii. Pojawiło się szereg próśb i sugestii, aby, po pierwsze, konferencja stała się przedsięwzięciem realizowanym regularnie co dwa lata, a po drugie, aby stała się spotkaniem międzynarodowym.

Wymienione uwagi stały się podstawą zorganizowania III Międzynarodowej Konferencji Szkoleniowo-Naukowej *ARTETERAPIA w medycynie i edukacji*.

Organizacji konferencji podjął się Międzynarodowy Instytut Edukacji przez Sztukę Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi i Polski Instytut Ericksonowski przy współpracy Kliniki Psychiatrii Młodzieżowej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi oraz Stowarzyszenie Arteterapeutów Polskich KAJROS.

Powołano Komitet Naukowy i Komitet Organizacyjny oraz określono cel konferencji. Założono, że konferencja będzie adresowana do kilku grup: psychiatrów i psychologów, naukowców zajmujących się interdyscyplinarnymi badaniami z zakresu arteterapii, odpowiedzialnych za dydaktykę w tym zakresie, praktyków poszukujących poszerzenia swojej wiedzy oraz studentów z kół naukowych zajmujących się arteterapią.

Celem konferencji miało być pogłębienie dyskusji na temat teoretycznych podstaw i praktycznych działań w szeroko pojętym obszarze arteterapii, podjęcie panelowych dyskusji związanych z ukształtowaniem się profesji (zawodu) oraz certyfikatów arteterapeuty w Polsce, podjęcie dyskusji w gronie zaproszonych psychiatrów o istocie arteterapii w klinikach psychiatrycznych, podjęcie dyskusji o przyszłości arteterapii w Polsce z punktu widzenia najmłodszego pokolenia (panel studencki).

Bardzo istotnym celem konferencji miało być zebranie wartościowych materiałów do publikacji o obecnym stanie polskiej arteterapii w medycynie i edukacji tak w obszarze badań naukowych, jak i praktyki.

Czy to się udało?

Czy można już mówić o ukształtowaniu się profesji (zawodu) arteterapeuty w Polsce?

Jaki powinien być wzorzec (model) profesji arteterapeuty?

Nie ma na razie jednoznacznych odpowiedzi.

Co pozostało po konferencji?

Z całą pewnością powstało wiele znakomitych, nowych kontaktów. Poszerzyła się sieć polskich arteterapeutów, poszerzył się bank danych z kontaktami, adresami, powstał portal internetowy www.arteterapia.pl, powstała monografia *ARTETERAPIA od rozważań nad teorią do zastosowań praktycznych*.

Nie chcieliśmy, aby powstało tradycyjne wydawnictwo pokonferencyjne, a więc aby nie były to cytowane wykłady konferencyjne. Na prośbę zespołu redakcyjnego uzyskaliśmy od uczestników konferencji wiele artykułów, rozważań teoretycznych, dokumentacji opisujących warsztaty, które w tej publikacji/monografii prezentujemy.

Należy tutaj powiedzieć, że niezwykle trudno jest dokonać wyboru materiału do publikacji, jak również ogromnym problemem jest redakcja tekstów.

Z jednej strony chcieliśmy, aby ta publikacja oddawała w naturalny sposób poziom intelektualny, merytoryczny, jak i sposób opisywania praktyki w obszarze arteterapii w Polsce w 2009 roku. Z drugiej strony każda publikacja naukowa podlega recenzji, a co za tym idzie akceptacji jednych tekstów i eliminacji innych (niespełniających norm prac naukowych).

W przypadku tej publikacji zdecydowaliśmy się na prezentację tekstów zaopiniowanych przez zespół redakcyjny i uznanych za istotne do publikacji przez recenzenta. Zdecydowaliśmy się publikować teksty w otrzymanej formie tylko z korektą redakcyjną. Nie chcieliśmy ingerować w treść tekstów.

Podjęliśmy decyzję o umieszczeniu tekstów w czterech rozdziałach. Są to: rozdział pierwszy *Rozważania ogólne*, rozdział drugi *Dziedziny arteterapii*, rozdział trzeci *Edukacja arteterapeutów* oraz rozdział czwarty *Informacje, projekty, warsztaty, ćwiczenia*.

Zdajemy sobie sprawę, że prezentowane w tej publikacji teksty nie w pełni oddają obraz polskiej arteterapii obecnego czasu, ale wydaje się, że na potrzeby bardzo dynamicznie rozwijającej się edukacji w obszarze arteterapii w Polsce oraz dla inwentaryzacji stanu nauki i praktycznych działań arteterapeutycznych publikacja w takiej formie będzie przydatna.

Podziękowania

Dziękuję wszystkim, którzy przyczynili się do realizacji konferencji i powstania tej publikacji. Konferencja, a następnie wydawnictwo to nie powstałyby, gdyby nie zaangażowanie wielu osób z licznych instytucji. Szczególnie dziękuję Pani prof. dr Adrei Gilroy z Goldsmiths College, University of London, która poświęciła wiele bardzo cennego czasu na kontaktowanie organizatorów z gośćmi z zagranicy, po to aby przybliżyć nam funkcjonowanie arteterapii w wielu miejscach na

świecie oraz aby przybliżyć nam metodologię badań w obszarze arteterapii.

Dziękuję Oldze Handford również z Goldsmiths College, University of London za zaproszenie gości, korespondencję, przygotowanie i prowadzenie dyskusji na temat standardów kształcenia, profesjonalizacji studiów i zawodu arteterapeuty.

Serdeczne podziękowania kieruję do Pani dr hab. Wity Szulc, Przewodniczącej Stowarzyszenia Arteterapeutów Polskich KAJROS. Dziękuję bardzo Pani dr hab. n. med. Agnieszce Gmitrowicz z Kliniki Psychiatrii Młodzieżowej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Dziękuję Panu mgr. Krzysztofowi Klajsowi, dyrektorowi Polskiego Instytutu Ericksonowskiego.

Dziękuję bardzo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi za przyjęcie organizacji konferencji, za gościnę i możliwość realizacji publikacji. Szczególnie dziękuję pracownikom Działu Promocji i pracownikom Wydawnictwa AHE w Łodzi.

Dziękuję autorom artykułów i wypowiedzi.

Dziękuję Pani mgr Barbarze Kaczorowskiej z Międzynarodowego Instytutu Edukacji przez Sztukę w AHE w Łodzi, która podjęła się niezwykle trudnej roli Komisarza Organizacyjnego Konferencji, a następnie redakcji publikacji.

Prof. dr hab. Wiesław Karolak
Łódź, styczeń 2010